

HUNYADY GYÖRGYNÉ

SZEBENYI PÉTERNÉ

1987 tavaszán hosszú szenvedés után meghalt Szebenyi Péterné (Kenderessy Aranka), a neveléstudományok kandidátusa, az MTA Pedagógiai Bizottságának tagja, lapunk szerkesztője. Mindössze 54 évet élt. Szaktudományos munkásságát számos könyv és tanulmány őrzi. Már ma is tudjuk, hogy ezek nélkülözhetetlenek lesznek egy majdani olyan összegzésben, amely az 1970–80-as évek 14–18 éves ifjúságának erkölcsi tudatállapotát próbálja megrajzolni. S megkerülhetetlenek lesznek akkor is, ha a hazai neveléstudomány fejlődését akarjuk majd áttekinteni. Vizsgálati eredményei kordokumentumokként, az erkölcsi és világnézeti nevelésre vonatkozó gondolatai mint a nevelés elméletének fontos építőkövei túl fogják tehát élni őt. Ezeket megismerni, belőlük okulni, s tőlük szakmai vitákban akár elrugaszkodni is — lesz módjuk későbbi generációknak is.

Szebenyi Péterné kutatómunkájának fő területei az etika és a pedagógiai személyiségelméletek voltak. Egész szakmai működését az a meggyőződés vezette, hogy "egy pozitív értékrendszer céltudatos és rendszeres pedagógiai közvetítése jelentősen közelítheti egymáshoz az egyéni és társadalmi elvárásokat" az utóbbiak dominanciája mellett. Ez a véleménye korán, már filozófia—magyar szakos diplomájának megszerzése, illetve iskolai tanári éve alatt kialakult. Akkori tanítványai a megmondható, hogy pedagógiai munkájában következetesen képviselt is egy határozott erkölcsi értékrendszert. Később e hipotézisének kibontására, bizonyítására fordította szinte minden — szakmai — energiáját. Rendkívül tudatosan és szisztematikusan építette e gondolat köré kutatómunkáját közel húsz éven át. Először feldolgozta az értékrendszer "céltudatos és rendszeres pedagógiai közvetítésének" (az etikaoktatással azonosított) hazai, XX. századi történetét. Megalapozta ezzel saját kísérleti oktatását s egyúttal reflektorfénybe állította nemzeti nevelési kultúránk eme pozitív tradícióit. Már ebben a fázisban széles körű empirikus méréseket végzett a — pszichológiai megfontolások alapján kiválasztott — korosztály, a negyedik gimnazisták körében azzal a céllal, hogy a rendszeres etikaok-

tatás hatását e réteg erkölcsi tudatosságának változásán bizonyíthassa. A közvetítendő értékrendszert lényegében dedukcióval alakította ki: filozófiai-pedagógiai értékelméletek alapján formálta — nagy pedagógiai hozzáértéssel, pszichológiai érzékenységgel — tananyaggá azokat a magatartást szabályozó ideálokat, elveket, normákat, amelyekről úgy tanulta, tudta, hitte, hogy a szocialista társadalom erkölcsének lényegét fejezik ki. Innen kutatómunkája logikusan ágazott kétfelé: vizsgálta, hogy a morális tudat milyen szabályozó mechanizmusok révén hat az ember magatartására, másrészt elemezte az erkölcs és világnézet összefüggését a személyiség fejlődésében.

S közben a világ változott körülötte: érzékelhettük, mint változnak meg az értékek, mint válnak üressé korábban tartalmasnak vélt tételek. Már nem lehettünk biztosak abban, hogy a társadalmat egyetlen (helyes) értékrend uralja. Szkeptikussá váltunk még magának az empirikus mérésnek a bizonyító erejét illetően is, nem tűnt már nagyon "korszerű" témának a világnézeti nevelés, sőt maga a nevelés sem. Természetesen érzékelté mind ezt Szabenyi Péterné is. De az önmaga megtervezte-vállalt szakmai úton makacs következetességgel haladt. Munkáinak, gondolkodásmódjának mindvégig lényeges eleme maradt egy szilárd erkölcsi értékrend feltételezése a társadalomban, a fejlesztendő ifjak tényleges értékrendje ismeretének igénye és a pedagógiai befolyásolhatóság tudata. Mindez talán kissé szögletesebbé tette gondolatvezetését, éleesebbé vitáit, de gazdagabbá is gyakorlati tevékenységét: úgy vélte, ebben a helyzetben nem elegendő csupán kutatni s a nevelés elméletének gyarapításához hozzájárulni. Aki képes rá, annak kötelessége a nevelés gyakorlatát közvetlenül is segíteni. Ezért születtek meg közösen írt etika könyvei a gimnáziumi fakultáció számára, a világnézeti és etikai kérdéseket egységben feldolgozó segédkönyv, s ezért vett részt az utolsó években igen aktívan az úttörőmozgalom elvi irányító munkájában is.

Tudom, hogy sok, konkrét szakmai terve volt, ahogy szokta, pontosan időre beosztva. Sokunk emberi, mindannyiunk szakmai vesztesége, hogy immár végérvényesen kifogyott az időből.